

Sztolácz.

A budapesti illetőségű 32-ik Este-erred előtt emlékeztet hely lesz Sztolácz vára Hercegovinában. Foglalt csapataink augusztus hó 16-án ejtették birtokukba heves és véres küzdelem után, melyben a nevezett erred 400 emberét veszítette el. S alig hogy megfészkeltek benne magokat csapataink, mintegy 700 ember, a fölkelők körülveték a várat s valóságos ostrom alá fogták, mi alatt a hős fiúk nemcsak hogy komoly veszedelmek voltak kitéve, de nagy szükségét is szenvedtek, úgy hogy hat napon át egyre-egyre már csak másfél darab kétszersült, egy darabka lóhús, az esőfőgő csiszternából merített néhány kanál víz jutott naponként, s egy csapat kénytelen volt kirohanást tenni, csupán a véget, hogy ivóvizet hozzon. Végre az augusztus 21-én érkezett segélycsapat fölmentette a tízszeres erő ellen küzdő várórséget.

Sztolácz, mint Hercegovinának sok más vára, a 16-ik század elején a magyar királysághoz tartozott egész a mohácsi vészig, a midőn a törökök lettek, kit azonban külső és belső ellenség sokszor háborgatott e vár birtokában. Az évszázadokon át ismétlődő fölkelések sorában nevezetesen szerepet játszott Sztolácz, kivált 1830-ban, midőn Husszejn Kapitanovics fegyvert fogott a bégek előjogait megnyirbálni törökök reformjai ellen. A lázadó főnök már ura lőn Bosznia és Hercegovina nagy részének, midőn egy más hercegovinai bég, Sztolácz kapitánya, Ali Aga Rizvanbegovics megállítá utjában s meg is verte. A szultán öt ért Hercegovina vezérévé nevezte ki. Ő azonban hatalomhoz jutván, független urként kezdé magát viselni, leginkább a jól megerősített Sztoláczra támaszkodva. Tizenkilenc évig dacolt a portával, míg mégis Omer-pasa 1849-ben elfogta s kivégeztette. A fölkelők vezére, ki most foglalt csapatainknak ellene állt, ennek fia, Hasszán Aga Rizvanbegovics, ki hírszerint szintén elesett Sztolácz falai alatt.

Sztolácz a Dobrava hegy aljában a Brigava folyó mellett, a sziklavölgy torkolatában fekszik. A város maga elég jelentékeny s 3000 lakossal bírt, kik többnyire mohamedánok voltak. A sziklacsupra épült vár nehezen közelíthető meg s ágyukkal eredményesen védhető.

A kép, melyet ez alkalommal mutatunk be olvasóinknak, a harczterén készült. Az Este-erred egyik derék tisztje, Bene György ügyes önjá aól került ki s hozzánk Jámor Gyula, ugyanazon erred hadnagya küldé be közlés végett, érdekes levelében részletes magyarázatot is írván hozzá. Levelét egész terjedelmében a „Háboru-Kronika“-ban közöljük; itt elégnék tartjuk Sztoláczról még a következő főbb adatokat fölemlíteni.

A város szűk sziklás völgyben fekszik, dél felé a várral beépített hegy által elzárva az ott elterülő völgykantilántól, melyet ismét egy sor ház környez.

A vár három szakaszban emelkedik vagy 50 méter magasságig a Brigava folyó balpartjától keletnek, s három oldalról „kulá“-kkal koronázott magas hegyek környezik. A kulák — milyen a képünkön a 9-es számmal jelzett, — nem egyebek, mint természetes kőfalból készült védelmi pontok, melyekhez a törökök nem használhatnak vakolatot, s mégis dacolnak azok az idő romboló hatalmával.

A várban levő egyes épületeknek kockalakjuk van, nagyobb részök azonban már csak romnak mondható. Ép még a kaputorony (1. sz.), melynek belseje nyílt tornác, félemelete raktárnak és gyógyszerháznak használtott, emelete pedig egy fapadokkal ellátott nagy teremből s két kisebb szobából áll.

A második szakaszban van három emeletes kőház (2. sz.). Ez volt valaha a hercegovinai legtekintélyesebb családok egyikének, a Rizvanbegovics családának a palotája.

A harmadik szakaszban levő két négyszög alakú sugár épület (3. sz.) töltény- és löportár volt. Nevezetes az itt látható négy torony, a hol török ágyúk voltak elhelyezve, melyekből az Este-erred gyalog-tisztjei — a szükség által egyszerre tüzérékké változtatva, — heves tüzelést folytattak az ostromlók ellen, úgy levén felosztva, hogy a 4. számú toronyban Blather József, az 5. számúban Bene György — képünk rajzolója, — a 6-ikban Jámor Gyula — a levél írója, — mind hadnagyok, — végre a 7-ikben Travers tiszthelyettes parancsnokolt. — A 8-ik számmal

jelzett hegykup alján a 32-ik ezred 8-ik százada, mely a vár megszállása után, mit sem sejtve a fölkelők közelétől, élelmiszereket beszerzésére indult, váratlanul megtámadott s 74 emberét veszté el.

A nász.

Endrődi Sándortól.

„Ej, a te nászod csak a vig nász!
Hogy ragyog itt minden a kedvtől.
Cseng a pohár és tombol a tánc,
Harsány zene messze kizendül.
Röpdös ezüst menyasszonyi fátylad —
Most elakad, rám hull, beborít.
Nézz a szemembe! Mily halovány vagy!
Nem örülsz hát, hogy én vagyok itt?”

Ah! egykor örültél, kipirultál,
Reszkette futottál Ervin elé.
E pompa között állj meg a multnál, —
Melegét, tüzlángját érezed-e?
Hagyd el a táncot! kiméld magadat.
Akarom. Meg kell állnod előttem.
Nézd, fátylod úgy rongyokra szakad,
Mint álomom, a melyet vele szóttam.

Hallgatassok el síp, zene, láрма!
Körbe körülem szép nási sereg!
Ide hull ama dús liget árnya,
Hol azt rebegé: örökre szeret.
Még zeng szava, éles fogadása,
Isten az, isten az, a ki hallja!
El ne feledje, meg ne bocsássa,
Boszultatlan egy percze se hagyja!

Még suttognak a lombok, az ágak,
Közöttük halk fuvalom száll át.
A pázsit jó puha nyoszolyának,
Az alkony eleji homályát.
Hallom esábdalával az örvényt.
Meghalnék, ha te hűtlen lennél!
Az éjszaka tudja, mi történt?
Tudod azt te is. Emlékezzél!

Öljön, keserítsen az emlék,
Kísértse nappalod, éjeidet!
Oh jaj! Szívem égi szerelmét
Mennyire, hogy megalázza szíved!
Jer! Nézz a szemébe, te férje:
Ott hamvad becsületed úszke!
Most hát légy vele boldog — — —
— Elnémult s halva rogyott össze.

Rablóvilág.

— Egy bujdosó naplójából. —

(Folytatás.)

A legvittebb rendes katonaság hátrányban van a bár felényi számú rablóval szemben. Nem örömet, kedvetlenül megy a rabló-vezényeltre (Räuber Commando); természetes. Egy az, a rablóval szemben aratott győzelem nem szaporítja babérait; másrészt, az elszántság mérve közt a két fél közt roppant nagy a különbség. A katonaság tudja, hogy ő katonaság marad, ha a rablót el nem fogja is; a rabló ellenben tudja, hogy ha nem bírja védeni magát, fölakasztják.

Ez a tapasztalat egy igen érdekes észleletre vezet: az erkölcsi erő értékére a csatatéren, az erkölcsi értéket itt azonosnak véve az elszántsággal. Egy csapat, mely föltétlenül el van szánva, győzni vagy meghalni, százsoros, ezerszeres erőnek állhat ellen! Ez magyarázza meg azon csodát, hogy öt-hat ember néha öt-hat vármelegnek képes ellenállani. Ha Cortez el nem égeti hajóit, aligha foglalja el Mexikót. Ez észlelet alapján el lehet mondani azt is, hogy egy bármily kis számú nemzet, ha az elszántság ezen fo-

kára emelkedni képes, egy világréz hadseregének ellenállhat.

A rabló fölnyét is a társadalmi elkárhozottság — „a lasciate ogni speranza“ jellegű kétségbeesés adja meg, a tudat, hogy hajói el vannak égetve, előtte csak egyetlen út van, az, mely az akasztófára vezet. A kérdés rá nézve csak az, mennyire nyújthatja ki az utat, mely e retentő véghöz vezet. Ha úgyesen, bátran működik, hónapokig, évekig, talán évtizedig időzhet még ez uton; ha elszántsága elhagyja, az rögtön bekövetkezhetik — statarially. Az állás tehát a magasabb hivatású érző katonaság és az — akasztófavirág közt nagyon egyenlőtlen.

Soha sem csodálkozom tehát azon, ha a katonaság a rabló hadjáratban sokkal kisebb szám ellenében is a rövidébbet huzta.

Az ezen időszak alatti rablócsapatok egyébiránt jobbadán maguk is szintén katonailag voltak szervezve, fegyelmelve, gyakorolva; a mi szintén arra mutat, hogy főnökeik maguk is katonák lehettek. A nagybbszerű rablások alkalmával kiállított őreik meghuzták fegyvereiket tisztelegve főnökeik előtt, s a szolgálat némelegy ága, a műveletek fontosabb része vezényszóra ment.

Például az a nagyszerű rablás, melyet Szeged táján Algyőn gr. P... uradalmának igazgatója P—y káptalan végbe vittek, már egészen egy kis katonai hadjárat színzetével bírt.

A falut egy delután egyszerre csak megszállta mintegy 30 tagból álló rablóbanda. A fontosabb pontokat — falu házat stb. — örök állották el, a kastélyt pedig a „zöm“ vette körül.

Ugy látszik, szokásuk, illetőleg egyik taktikai szabályuk volt e bandáknak rendszeren a ház legfényesebb termébe tenni át végrehajtott műveletük központját. A cselekedés természetesen egy külön rekeszben őriztetett, de inas, szobaleány, a ház urnője a főterembe hozattak, az ősz P—y maga pedig mindjárt eleve szorosan megkötötötték, azután a parancsnok, egy csuklyás köpenyes, modora, beszéde után itélve, „vezgett“ fiatal ember parancsára megkezdődött a rendszeres vallatás, hogy hol mi van, mennyi, pénzben, értékes holmiban, és ha a ház valamelyik tagját hazugságon érték, azonnal kikapta büntetését s a puská tusával. Meglehet, hogy valamely külön czellában előbb már „kihallgatott“ nőcseléd ijedtemben mindent kivallott. Ha jól emlékszem vissza az akkori hallomásra, a rablók álarczokat viseltek. A parancsnok a ház urnőjével a művelet bevégeztéig komolyan, félelemgerjesztő hidegséggel, de a saloni udvariasság kifejezésével társalgott. A végrehajtás soká tartott; mindent, a legaprólékosabb figyelemmel kikutattak, előhordtak s ha egy némely tárgy iránt a házi asszony különös előszeretettel, kegyeletet tanusított, a parancsnok egy-egy ily tárgynak, talán ereklyének, megkegyelmezett, illetőleg oda ajándékozta az urnőnek. A férj kíváncsi iránt azonban kérlelhetlen volt. A legénység és alsóbb „tisztok“ a legföltételebb engedelmisséget tanusították a vezér iránt, sőt viseletük vele szemben csaknem félelmet árukt el. Intéseit lestek és gondolatait igyekeztek kitálatni. Olykor az udvarból vagy az utcáról egy-egy ör feljött jelenteni valamit, katonásan tisztelegve. A parancsnok meghall-

gatta, azután „jobbra át“ „indulj.“ Mintha csak a hatóság hivatalos közgei lettek volna, egész működésükön a biztonérzet és hatalom tudatának nyugalma, hogy ne mondjuk, méltósága ömlött el.

Mikor aztán az „eljárásnak“ vége lett, s mintegy 30 ezer forint érték volt egy rakáson, a parancsnok az asztalt fölterítette, s valóságos lakomát csapott táborbora tagjaival. Midőn ennek is vége lett, poharat emelt és a házi urnő egészségére ivott. Azután övéből kivette pisztolyát és a megköztözött jószágigazgatóhoz lépett „feketesárgasága jutalmául“, mint megjegyzé, a háziak nem csekély meglepetésére és rémületére hideg kegyetlenséggel föbe lötte. Azzal azután az összedetett holmit fölporgyászolva, vezényszó szerint, rendes ütemben eltávoztak.

És ezen, ennyi nyilvánossággal, fényes nappal, egy eléggé népes falu (Algyő) közepén végrehajtott rablásról még az sem tudódott ki, kik voltak azok, a kik elkövettek. Legalább én azon négy év alatt, melyet e tájon töltöttem, soha nem hallottam erről, noha pedig ennél jelentékenyebb eset-hire is rendszeren azonnal tudomásomra jött, mert hiszen az efféle mindig érdekes beszéd tárgyat képezi; hát még olyan időben, a mikor egyéb tárgy egy sem kínálkozott!

Lehet, hogy a fáma, mely szereti az efféle történeteket a „drámai“-nak, „regényes“-nek színzetével fölruházni, a részletek festésénél saját képzelmenek színeit is használta, de hogy az eset ez alakban került szájra-szájra és többé-kevésbé megegyezőleg, arra hiven emlékezem, valamint arra is, hogy általános volt a gyamitás, miszerint e csapatokban volt honvédek és nevezetesen a Rózsa Sándor-féle portyázó és a „Hunyadi“-lovasság maradványai működtek.

Magam is ezt a gyantum tápláltam és tapasztalataim s emlékeimből ezt a következtést kelle meritnem.

A táborban, előrsi tüzek mellett, sok időt töltöttem a legénység közt, s miután kiválóan értettem az ő nyelvön beszélni, s szerettem velük mulatni, bizalmasabbak voltak irántam, mint bármely más magasabb tiszt iránt, és nagyon kiösmertem őket. Nagy-Becsereken egy sötét téli éjen nem találván szállásomra, egy csárdában még Rózsa Sándor szabad csapatabeli legénységével is mulattam egyszer reggelig. Nagy sajnálkozásomra maga a vezér Rózsa Sándor, a ki igen józan életű volt s nem szerette a bort, már eltávozott. A legeredetibb alakok közt helyet foglalva, versenyt ittam velük s nagyon megszeretk. Elmondták egész élettörténetüket, oly színteséggel, hogy egy Dumas Sándor vagy Jókai sókért nem adhatták volna, s feszítő epizódokat szőhettek volna regényeikbe.

Meséiket csakhamar elfeledtem, csupán az maradt meg emlékezetemben, mint áradoztak a fölötti boldogságuk érzetében, hogy megmenekedtek a megutált rabló élet borzalmaiktól, hogy ők már most alig várják, hogy haza mehessenek és otthon rendes, csöndes, jámbor emberek lehessenek. Kossuthot, ki őket kiszabadította, inádságszerű áhitattal áldották. És tény, hogy a forradalom alatt közönséges rabló nem is mutatkozott sehol az országbán.

„De hát ha úgy fordulna a sor megint, mondám, hogy a német győzne és aztán“ —

Elgondolkoztak, meghökkentek. „Hát ez is lehetséges volna? De már uram, a németet nem szolgálunk, hiszen nagy részt előbbi életünknek is az volt az oka, hogy nem akartunk a németnek a keze alá kerülni.“

És arra is emlékezem, hogy a forradalom utáni években Szeged táján a nép, de sőt még az uri osztály köreiben is az a hit volt elterjedve, hogy Rózsa Sándor nem rabol, csak menekül és védi magát az üldöző osztrák katonaság ellen.

Valóban Rózsa Sándor eleinte csak úgy járt-kelt, jött-ment és rejtőzött uri pusztai tanyákon, mint sok más menekülő. Senki se félt tőle, és meglehet, hogy egy darabig tetszett is neki és jótékonyan hatott rá a „tisztesség“ — de később aztán, úgy lehet, a szükség törvényt rontott; valamint rossz hatással lehet rá a körülmény, hogy aljasabb, közönséges rablók az ő nevében — kiadva magukat Rózsa Sándornak, hogy e névvel ijesztenek, — szélitben rabolni kezdték s így lassanként, talán igaztalanul, közönséges rabló hírébe keveredett s az emberek félni kezdtek tőle. Tény, — a mi később budapesti vallomásaiból is kiderült, — hogy ő ilyen, az ő nevét bitórló rablók ellen föllépett, s egyet meg is ölt, a pusztá közepén eltemetvén, „elföldelt“ mint sajátos nyelvén kifejezé. De nem birt velük, s végre tán látva, hogy már egy is mindegy, rablónak tartják, s aztán már Kossuth sem jön, a német ur marad ittbenn, az pedig neki meg nem kegyelmez, később denique ismét „régii mesterségére“ adta magát. De ezt oly ügyesen vitte, hogy egész odáig, mikor már fejére 10, mondd: tizezer forintot tűzött ki a katonai kormány, az alföldön még mindig az a hit volt elterjedve, hogy Rózsa maga nem rabol, csak föntartja magát, bujdokol, védi magát.

És sokáig nem találkoztam sem szegény, sem gazdag ember, a ki a 10 ezer forintért följelentette volna!

A magyar népjellem iszonyodik a följelentés szerepétől, még általa erkölcsileg elítélt egyénnel szemben is. Az akkori érzület pedig olyan volt, hogy az ördögöl is kész volt szövetekezni a zsandár ellen. Aztán az a rendkívüli bravúr is, melynek következtése lett a nagy jutalomkitűzés, közbámulatot gerjesztett, s Rózsa részére hódított a közvéleményben. Hogy is volt csak?

(Folyt. követték.)

A kihallgatási terem előszobája Bécsben.

A bécsi Ferencz-téren gyakran látni reggelként nyüzsgő tarka népet, mely a császári palota u. n. nagy udvara felé tart, a hol a Ferencz császár szobra áll. Czimeres uri fogatok, mindenféle czifra inasokkal, lakójokkal, kocsisokkal, vegyest egyszerűbb kocsiakkal, két- és egyfogatu bércoksiakkal, sőt vidéki szekerekkel is, — katonák mindenféle fegyvernemből és rangból, rendjeles gálában, fekete frakkos urak, uri hölgyek gyaaszban vagy egyszerű díszben, polgárnok, parasztasszonyok, férfiak a monarchia minden tartományából-saját nemzeti ünneplőjükben, — mind ez csoportokban, állva, vagy fel s alá járva, tarka vegyületű képet nyújt.

A bécsi ember mindjárt kitalálja, hogy kihallgatási nap van az uralkodónál.

A fogatok az u. n. „birodalmi kancelláriába“ hajtának, mely osztály Ferencz császár

idejében csakugyan kancelláriája volt a birodalomnak, néhány év óta azonban az uralkodó választá lakásául. Mindjárt az első előcsarnokban, a belső vartértől jobb kéz felé, meglátni a széles hatalmas lépcsőt, mely a császár szobái felé vezet, s azok között a kihallgatási terem előcsarnoka felé.

A lépcső alján csak egy szál csendőr áll, felül és az előcsarnok előtt megy itt-ott egy-egy. A lépcső felett találjuk az öltözőt, a hol egy udvari szolgál emeli le a felső ruhát az érkezők válláról, mire ez egy nagy négyszögű terembe lép. Ez a kihallgatási terem előszobája.

Hány ezer ember jött fel már e lépcsőkön s az érzelmek és gondolatok mily változatos áradatán vergődött lelke keresztül az alatt az idő alatt, míg az előszobában arra várt, hogy a belső terem ajtaja neki is megnyíljon!

Ez előtérrel sokkal egyszerűbb, mint azt a legtöbb képzelnek. Ugynevezett rokokó-izlésel van diszite, fehér magas ajtóknak vékony arany léczszegélyvel s minden falon képek Ferencz császár idejéből.

A három fal hosszában párnás padok vonulnak, míg a negyedik falat a Ferencz-térre néző két ablak foglalja el, közbül egy nagy tükörrel, alatta vázakkal megrakott márványszállal.

Itt állnak a fejedelmi testőrök, magyarok és németek. A kihallgatási terem ajtajánál is egy magyar és egy német testőr áll, kiket félóránként, némán mások váltanak föl kivont kardokkal.

Egy ajtónálló teljesíti az ajtó-nyitás és bevetés tisztét. Ezenkívül az ajtótól jobbra kis asztal mellett egy hivatalnok ül a főudvarmesteri hivatal egy képviselőjével, kik a kihallgatásra jelentkezők neveit följegyzik s a bebecsítés sorrendjét megállapítják.

A tarka vegyületű csoport igen érdekes képet nyújt. Ott áll egy-egy „titkos tanácsos“, a ki exzellenziás ur s a legmagasabb rangú tanácsosi állásban van, mely többnyire volt minisztereknek adatik. Ez is miniszter, követ, vagy épen helytartó lehetett valaha, de most már nem az s hódoló kötelességének ismeri évenként legalább egyszer megtenni legalázatosabb tiszteletét, hogy végkép feledésbe ne menjen. Mily emlékek és — remények dagasztatják kebelét!

Itt vannak a legmagasabb tábornoki kar tagjai, kik megérkezésük vagy távozásuk alkalmával bemutatják magukat. Aztán követek és követésgek tagjai, némiképpen magas állásra kinevezett hivatalnokok, méltóságok, kik megköszönni jönnek a fejedelmi kegyet, és pedig az osztrák frakkban, a magyarok nemzeti díszben. Itt vannak továbbá a rendjelekkel vagy az uralkodói jóakarattal egyéb jeleivel kitüntetett urak, a kik rendszerint gyorsan surrannak be a nesztelenül föltárló ajtón s néhány másodperc múlva már ki is jönnek, jeleül, hogy a hálaleróvas nem tarthatott soká.

A császár-uralkodó kihallgatási terme alig fél-akkora, mint az előszoba. Egész egyszerűen van diszite; a falakon néhány kis kép, víz- vagy olajfestmény, középen egy pamlag s előtte asztal. Az uralkodó állva fogad, egyszerű egyenruhában s néha, midőn kissé már fáradni kezd, alig észrevehetőleg rátámaszkodik kardjára.

Ha a „rangbeliek“ sora kimerült, következnek a „vegyes közönség“. Világiak és egyháziak, ifjak és vének, nők és férfiak, egyesek és küldöttségek tarka csoportja. A magyar mágnság nemzeti díszbe, drága gombokkal, mellosattokkal és lánczccal a panyókára vetett bársony mentén, alatta a testhez feszülő selyem dolmány, körülzoritva a derékon drágaköves övvel, melyről a szintén drágakövekkel diszitett kard lóg; s mindjárt utána czifra himzetű bőrködmönös atyafi, bocskorral

KÁRTYAVETŐ ZIGÁNYASSZONY. — (BAUGNIET FESTMÉNYE UTÁN.)

A CSÁSZÁRI KIHALLGATÁSI TEREM ELŐSZOBÁJA BÉCSBEN.

AFGHANISZTÁN. — SIR ALI UTOLSÓ ÉRTEKEZLETE LORD MAYO INDIAI ALKIRÁLYVAL AMBALLAH MELLETT 1860. MÁRCZ. 27-ÉN.

AFGHANISZTÁN. — AZ AFRIDI TÖRZS FŐNÖKEINEK HADI TANÁCSKOZÁSA A KHAIBER-SZOROSBAN.

— S ki fog megvenni fejéretet?
— Valaki, a ki azt az árat fogja adni önkért, a mit én szabok ki.
Weldonné egy percze lecsüggeszté fejét, mert tudta, hogy ebben a rettenetes országban semmi sem lehetetlen. De nem tudta eltalálni a Negoro gondolatát, hová czéloz.

— S ki az az ember? — kérde felénken.
— Ki? — monorgott amaz. — Hát Weldon Jakab ur, az ön férje!

— Férjem? hogyan?
— Igen, férje, a kivel drágán fogom megfizettetni nejét, gyermekét és unokaöccsét!

Weldonné óvatos volt. Arra gondolt, nem akar-e Negoro csak cselet vetni neki? Ez ember-től minden kitélik.

— S mikor és hol akarja ön végrehajtani e vásárt?

— Mielőbb és itt helyben. Weldon ur, mi helyt megtudja, hol van neje és fia, nem fog habozni Kazondéba jöni érettök.

— Bizonyára nem! De hogy fogja megtudni?

heti gondolkodási időt adok önnek. Egy hét múlva ismét eljövök; remélem, akkor kezembe adandja a kívánt levelet.

Ezzel magára hagyta a szegény asszonyt. Weldoné magára maradván, meggondolta a Negoro ajánlatát. Abban nem kételkedett, hogy oly értelmű levélre férje nem fogna habozni, ha minden vagyonát pénzzé kellene is tennie, kiteremteni érettök a kívánt váltásdíjat s maga jöni azzal érettök Kazondéba. De hol a biztosíték, hogy ha lefizette is a kívánt összeget, s még ha Negoro nem akarná is megcsalni, még azzal szabadságuk biztosítva van? Nem függ-e a kazondéi néger király (vagy királyné) szeszélyétől, hogy őket visszatartsa? S nem áll-e módjában, itt a maga országában, erőszakot is használni ellenök, vagy új váltásdíjat követelni tőlök?

E gondolatok tartották vissza Weldonét, hogy azonnal eleget tegyen a Negoro kívánatának. De még egy más oka is volt rá... halvány reménységigaz, de mégis reménységigaz, a lehető szabadság iránt.

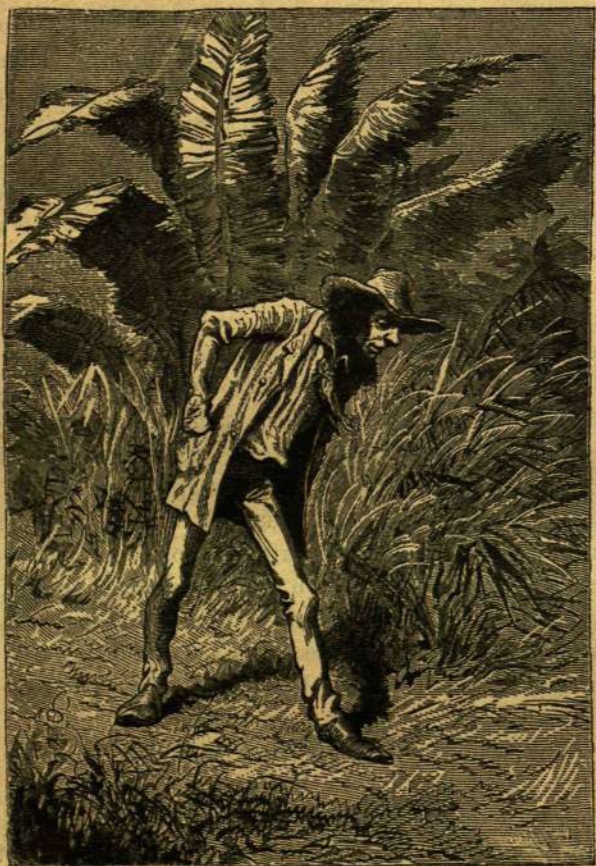
A Negoro látogatása előtt pár nappal, Wel-

buzgó hittérítő Moffat leányát nőül vette, négy év múlva innen kétszáz mérfölddel északabbra Kolobengben a bechuánok földén települt le, 1849-ben a Nigami tavát fedezte föl, 1851-ben pedig Zambéze-t, a makalodo-k országának folyómatát hajózta végig, azután több nagyobb felfedező utat tett Afrika belsejébe, melyek alatt több ízben elveszettnek gondolták, úgy hogy a derek Stanley keresésére is indult s őt 1871 november 3-án Uzszisi-ban föl is találta, Livingstone — mondjuk, — annyi viszontagság után, 1873 május 1-jén a Csitambo tava mellett hasonnevű falucskában meghalt. — Halálának híre június 13-án, Negorónak Weldonnével folytatott beszélgetése utáni napon érkezett Kazondéba s oldotta fel Alvez aggodalmától és hiúsította meg a Weldoné reményeit!

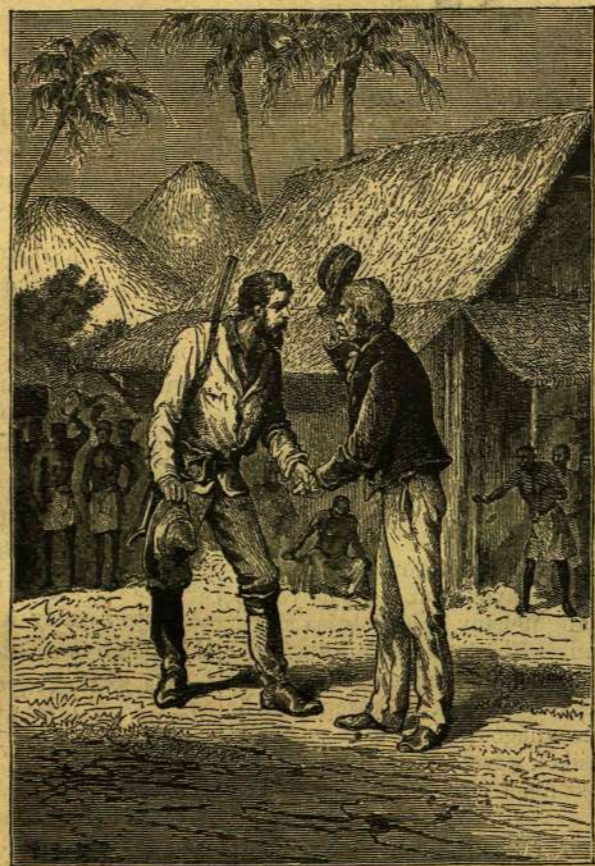
(Folyt. követték.)

Egyveleg.

Természet által alkotott színház létezik az Egyesült-államok Oregon nevű tartományában az

BENEDEK UR CSATANGOL.

STANLEY TALÁLKOZÁSA LIVINGSTONE-VÁL.

TIZENÖTÉVES KAPITÁNY.

— Általam! — Magam megyek San-Franciskóba; remélem nem fog sajnálni önkért százezer dollárt.

— Nem sajnálna, bizonynyal; de nem fog hinni önnek, bizonyítványok nélkül.

— Gondoskodni fogok bizonyítékokról. Levelet fogok vinni neki öntől, asszonyom; sajátkezűleg irt levelet, melyben tudatni fogja vele, hogy itt vannak, fogságban; hogy váltásdíjuk százezer dollár, melyet magával kell hoznia; engem úgy fog ön leírni, mint hű, önfeláldozó emberét, a ki életemet kockáztatom megmentésükért.

— Én nem fogom megírni azt a levelet!

— Megtagadja?

— Meg.

— Vigyázzon asszonyom; nem maga van! Gyermeké is van; ne felejtse el!

Weldonné lecsüggesztette fejét s hallgatott. Zokogását alig bírta elfojtani, de szava megtagadta szolgálatait. Negoro látta, hogy nyert ügye van. De nem akarta erőltetni.

— Weldoné asszony, — mondá, — egy

donné, kis faházikójában, mely börtönül szolgált, akaratlanul kihallgatta Don Alveznek egy beszélgetését az uzszisi rabszolgakalmárok egyikevel, melyet az ő lakásának közvetlen közelében folytattak s melyben arról volt szó, hogy Doktor Livingstone Dávid, az angol utazó, nagy kísérettel, közelebről aligha Kazondéba nem érkezik. A két üzér nem titkolta egymástól kölcsönösen a feletti aggodalmát, hogy a tekintélyes esodálatos helyet nevezik, nincs semmi nyoma a vegetációznak, minden kopár, sötét.

Uj repülő gépet talált fel Oregonban egy gépész. Maga a készülék tojásdad alakú, aczélszekrélyekkel, legnagyobb átmérője 5 láb, s 200 lóerővel bíró villanytelep által hoztatott mozgásba. A feltaláló szerint e villanygép az utast tíz perc alatt viszi New-Yorkból San-Franciskóba.

Ujseeländba. Otagoba, az angol állathonosító társulat skót fajtyukot s fácánt vitetett. Kétszáz madarat külön e célra készített fakalitikákban gondosan ápolva szállították át a messze új világba, hol nagyban szándékoznak őket tenyészteni.

ugynevezett Kék-hegységben, nem messze Canon városól. Sziklatömbökön, melyek természetes lépcsőnek látszanak, haladva fel, a falaj felett mintegy 40 láb magasságban csaknem rendes szinpad emelkedik s e felett bolthajtás borul kulisszákkal s két oldalt öltöző szobáknak való helyiségekkel, míg a háttér teljesen alkalmas függönyökre. Elöl a kősziklák, mintha mesterségesen e célra készültek volna, a néző közönségnek egész ülősorokat alkotnak. A „Templom“ körül, a mint a helybeliek e csodálatos helyet nevezik, nincs semmi nyoma a vegetációznak, minden kopár, sötét.

Uj repülő gépet talált fel Oregonban egy gépész. Maga a készülék tojásdad alakú, aczélszekrélyekkel, legnagyobb átmérője 5 láb, s 200 lóerővel bíró villanytelep által hoztatott mozgásba. A feltaláló szerint e villanygép az utast tíz perc alatt viszi New-Yorkból San-Franciskóba.

Ujseeländba. Otagoba, az angol állathonosító társulat skót fajtyukot s fácánt vitetett. Kétszáz madarat külön e célra készített fakalitikákban gondosan ápolva szállították át a messze új világba, hol nagyban szándékoznak őket tenyészteni.

Trefort Ervin.

(1854—1878.)

Nem közönséges részvét kísérte sirjába a fiatal Trefort Ervint, a vallás- és közoktatási miniszter fiát, ki mint tartalékos hadnagy a boszniai megszálló hadseregben, valószínűleg a megfeszített testi fáradság következtében, rohamosan beállott szívizélhűdés áldozata lett, s alig pár napi betegség után, f. hó 13-án d. u. öt óraker, mint orvos a táviratozta „fájdalom és öntudat nélkül adta ki lelkét.“

A testileg, lelkileg ép, mivel és képzett, társadalmilag kiválóan kedvelt, szerénység mellett a legnemesebb becsüggyal s oly korban még ritka komolysággal és kötelességérzettel bíró ifju, jövője iránt a legszebb reményekre jogosította mindazokat, kik ismerték s vele érintkezésben állottak. Tanulmányait itthon, s külföldön a legszebb sikerrel végezve, korán közszolgálatba lépett, mint Sopronmegye tisztelbeli jegyzője, majd mint a vallás- és közoktatási miniszteriumban szintén tisztelbeli fogalmazó, — tanulni s gyakorlatot szerezni akarván előbb, mintsem fizetésre tartana igényt. A férfias sport minden nemeiben, az atletikában s a csónakversenyekben kitűnve, a kiválóbb s kedveltebb fiatal emberek közé tartozott, a nélkül, hogy azt igényteljes föllépéssel maga kereste volna.

Kötelességérzete nem engedte, hogy magát a katonai szolgálat alól kivonni igyekezze, a mi mint egyetlen fiúnak — talán nem lett volna lehetetlen. Ő azonban részt vett mint egyéves önkéntes a gyakorlatokban, letette a tisztí vizsgát s mint tartalékos hadnagy volt beosztva a hadseregbe, az Airoidi-ezredbe. Bekövetkezvén a mozgósítás, teljes készséggel, jó kedvvel, önbizalommal, veszélyre vagy a halál lehetőségére nem is gondolva, augusztus 31-én vett búcsút övétől, — külföldön levő atyjától csak levelben, — de vidáman biztatva őket, hogy ne féltek, nem lesz semmi baja, javára fog válni a boszniai kirándulás, melyet, elindulása előtti nap, a csonakászklubb fekete tábláján „Holnap kirándulás a Bosna-folyóra“ tréfás felirással jelzett. A táborban, mint Kees tábornok segéd tisztje lön alkalmazva, s vidám levelei, melyek minden másodnap érkeztek, tanúsították jólétét s törhetlen derült lelki hangulatát. Ime, október 3-káról, Zvornikból, unokatestvéréhez br. Eötvös Loránt egyetemi tanárhoz irt levelet, melyet egy török távirat blanquette-jére irt:

Zvornik, okt. 3. 1878.

Kedves barátom!

Mint látod, kezdek török lenni, török levél-papíronon írok és háremben lakom, török fekete kávé iszom és török dohányt szívok, s ez mind azért van, mert úgy látszik, a törökök nagyon gemüthlich emberek, legalább a mi háborunk velük az volt. — Mikor megtudták, hogy jövünk, elszaladtak, mi meg szaladtunk utánuk. A mi divizionk becsületes tüze nem is került, csak midőn Gradocsába vonultunk, lőttek egy szűk utcában épen a Division-Stabra, mire egy kompánia a háznak neki ment, feltörte s borzasztó lövöldözést vitt végbe, főkép mi felénk, úgy hogy a golyók derekasan füttyöltek körülöttünk, baj azonban nem esett.

Egynehány erős és igen kellemetlen lovaglásom volt, midőn 12—16 órat ültem nyeregben, sötétben, erdők közt, szűk és rossz utakon, azzal a tudattal, hogy, ha akar, egy-két ember minden perczen nyakon csíphet a nélkül, hogy védhessem magamat. A legrosszabb azonban mindig az volt, midőn a néha 2—3 nappal elmaradt traint kellett felkeresni, s azt előre kergetni, mikor minduntalan megakadt vagy eltörtött egy-egy kocsis, vagy a lovak kiálltak.

Mióta itt vagyunk, t. i. 28-ka óta, be vagyunk kvártélyozva, még pedig a legszebb háremben, mely azonban mégis igen nyomorult. — Legnagyobb szükébe vagyunk a bornak s a mi van, az is olyan, hogy a szükség dacára sem igen izlik. — Az utolsó marsok Tuzlától Zvornikig a legkellemetlenebbek voltak, az út borzasztó rossz s e mellett folyvást esett; s szabadban kellett hálunk, úgy hogy folyvást vizes volt az ember s csak is borzasztó quantum thea, rum meg kávé fogyasztása mellett nem fázott át.

Reményem már egy-két nap múlva lesz jó postaközlekedésünk, főkép ha egyszer visszamegyünk Bjelina felé, hol valószínűleg a Divisions-Stab hosszabb ideig fog tartózkodni. Télen meghódított repetir puskákkal fogunk medve-, farkas- és vaddisznó-vadászatra járni; ha pedig itt találunk tavaszig tartani, vagy még az ősszel, — a mit azonban nem hiszek, — Novi-Bazár és Visegrád felé küldeni, lesz vadunk és insurgensünk is elég, mert most ott gyülekeznek.

A posta nemokára megy, tehát szervus; ezt a pár sort is csak sebtiben írhattam, mert ma sok a dolog. — Köszöntés az ösmerősökét nevében, ölel hived

Ervin.

Utolsó levele, melyet halála előtt pár nappal okt. 9-én irt, csak két nappal halála híre után érkezett meg, újra felszaggatva a két napos, vérző sebet. Sógorához, Szalay Imre miniszteri titkárhoz van intézve, s még kedélyesebb, vidámbb, teljes egészséget lehelőbb a többinél.

„Mint már írtam“ — mondja —, a telet hihetőleg itt töltjük s téli szállásunk valószínűleg Bjelina lesz. Bosznia teljes okkupációja ma már tény; s az is világos, hogy ezental a most hadi lábón álló teljes hadsereg szükség nem lesz. De ha a kivitt előnyöket elveszteni nem akarjuk, legalább 60.000 embernek itt kell maradni. Már most az a kérdés: lehetséges-e a garnizonok kitöltésére s az eddig elfoglalt pozíciók biztosítására szükséges haderőt a hadsereg rendes állományából venni, vagy szükséges lesz egyes hadtesteket hadi lábón meghagyni? Én ez utóbbit tartom valószínűbbnek s ez esetben majdnem bizonyos, hogy a mi hadosztályunk, mint az utoljára mozgósítottak egyike, itt fog maradni. Mindenesetre jobb arra készülni, hogy itt maradjunk; ha nem: annál jobban fogunk örüdeni a hazamenetelnek, ha pedig úgy történik, legalább nem csalódunk... Szerencsénk, hogy az egész Stab jól összeharag egymással; sok jó kedvű ember van közöttünk; különben a jó kedvet fenntartani a két ordonancz-tiszt kötelessége, minek eddig derekasan

meg is feleltünk. Minden este bolondabbnál bolondabb dolgokat mivelünk; tánczolunk, török ruhába öltözünk s ijedtetjük a rácz káplánt, a ki szörnyen fél az insurgensektől. — A télen majd szánakázunk, korcsolyázunk, farkasra s más vadakra vadászunk, és eljárunk Szerbiába bálozni; sőt magunk is rendezünk bálokat, megtanítjuk a török háremek lakóit dreyschritte és csárdásra. — A török aszszonyok eddig úgy félnek tőlünk, hogy az utazásra sem mernek kijöni; s ha mégis egyik-másik kidugja az orrát s meglát egy katonát, rögtön elkialtja magát s elszalad.

Ha majd könyveket kapok, ráérek megírni doctori dissertatiótmat s megtanulni szerbül...

Most a főzésre adtam magamat, mert ez is a kettőnk dolga, s mintán magamnak nincs valami magas fogalmam szakács-talantomról, kérék doboltasd ki Pesten, hogy szívesen fogadunk minden emni-inni valót, különösen olyféle cikkeket, mint szalám, sonka, sajt, szárdina, conserv-ek, chocolate, thea, rum, bor. Egyszerű s könnyen előállítható hús- és tészta-ételek receptjei is köszönettel fogadtatnak!...

Elgondolni, hogy a ki így ír 9-én: 12-én már eszméletlen fekszik s 13-án halva van: rettenetes! S pedig úgy van... Távol, idegenben, a zvorniki temető hantja fedi a derek magyar ifju porát — s vele annyi reményt s oly szép jövődöt!...

Az artézi kutak furásáról.

A városligeti artézi kut, (970.4 méter mély) Zsigmond Vilmos bányamérnök ezen az idő szerint utolsó s legnagyobb szerű, és a világ összes artézi kutjai sorában az első helyet elfoglaló műve, kész. A közönség nagy érdeklődéssel viseltetett és viseltetik e nagyszerű mű iránt, a hirlapok pedig sokat közöltek már róla; érdekesnek tartjuk azért az alkalommal megismertetni a műszaki tudomány előhaladásának azt a vívmányát, mely lehetővé tette, hogy behatolhassunk a föld kérge alá oly mélységekre, a minőt azelőtt nem is hittek képzelhetőnek.

Csalódnék, ki az artézi kutak furását is olyanak képzelné, minő pl. az ácsok furójával vitetik végbe. Ilyenmü furók is vannak ugyan, s az azokkal való bánásmód is hasonló, azonban csak csekély, legfeljebb 30 méter mély furólyuknak lágy, agyagos talajban való előállítására használhatók. Az a furás, melylyel az artézi kutakat állítják elő, a köfőjésnél alkalmazott furáshoz, s a furó is az itt használható hasonló, csakhogy természetesen nagyobb méretű, s a vele való furást nem a furó fejeire való ráütéssel, mint ott, hanem magának a furónak sulya által viszik végbe. A furót t. i. bizonyos magasságra emelven, szabadon esni engedik, hogy így saját sulya által végezze a furást.

A földfuro egyenes, szilárd rud, melynek felső részére a mozgó erő hat, alsó, megélesített része pedig a furást végzi. Minthogy azonban oly hosszú furónak, minő pl. a városligeti artézi kurnál az utolsó időben alkalmaztatott, egy darabban való előállítása és kezelése lehetetlen volna, a földfuro több részből áll, melyeknek mindegyike más-más célra szolgál. Ily részek: az alsó vagy közvetlenül működő rész; a középső, vagyis a rudazat; s a felső rész.

A földfuras azonban nem mai találmány lévén, majdnem mindenki, ki földfurasal foglalkozott, talált fel vagy módosított egy-egy a furáshoz szükséges eszközt, melyek közül a legnagyobb részek ma már csak elmeleti értéke van. Ép azért itt főkép csak a Zsigmond által használt eszközöket fogjuk megismertetni.

Az alsó, vagyis a működő rész, melyet az I. és II. ábra tüntet fel, ismét több részből áll. Ezek elsője a furó maga (A). A furó egyszerű vésőhöz hasonlít; alsó része, az átfurandó közet szilárdágához képest kisebb-nagyobb éllel bír, felső része pedig az utána következő részzel való szilárd összekötés céljából csavarral (a) s akasztékkal (b) van ellátva. Az él hossza mindig a furandó lyuk átmérőjétől, s ez a kut mélységétől és az átfurandó közet minőségétől függ.

Hogy a furólyuk oldalai be ne omlóhassanak, a furólyukot, rendszeren vastamezőből készült, csövekkel bélelik ki. E csövekben azonban csak oly furó járhat keresztül, melynek élhossza a

cső átmérőjénél nem nagyobb; de a csöveket felül szokták megtoldani s aztán lenyomni, mi ismét csak akkor fog sikerülni, ha a cső alsó vége alatti úr valamivel nagyobb mint a cső külső átmérője s ezt a Kind-féle szárnyveső (B) alkalmazása által eszközözik. Ez eszköz ugyanis két mozogható vésővel — szárnyakkal (c) — van ellátva, mely szárnyak az eszköznek a furólyukba való leeresztésénél és kihúzásánál a tokban foglalnak helyet (III. ábra), a furólyuk alján pedig (d) rugó hatása folytán kinyílnak s a furólyuk oldalait tágitják. A furónak a furólyukba leeresztésénél, hogy a szárnyak a bételeket ne rongálják, a szárnyakat a tokba tolják s a (e) karikának és a furó élén át húzott sodrony segítségével ezen állásban maradni kényszerítik. A furónak első zuhanása azonban e sodronyt ketté vágja, a (d) rugó hatása folytán a szárnyak kiemeltetnek a tokból s végzik munkájukat.

Kezdetben a földfuro csak a furóból, a rudból és a felső részből állott. De miután, különösen tetemesebb mélységű furólyukaknál, a készü-

legy emelkedik, majd alulról, majd felülről gyakorol nyomást a kalapra s azt majd felső, majd alsó állásába szorítja. E váltó-olló következőleg működik: tegyük fel, hogy a furó lezuhan, a rudazat sülyed, a víz ekkor a kalapra alulról gyakorol nyomást, azt legfelsőbb állásába szorítja s egyszersmind fölemeli az ékfészkek előtt járó rudacsát (I. a IV. ábrát) úgy, hogy abban a pillanatban, midőn az ék a legfelsőbb állásba jő, misem akadályozza őt az ékfészkek bemenni; e pillanattól kezdve azonban a rudazat emelkedik, a víz felülről gyakorol nyomást a kalapra, ez s vele a tolóka leöleketik. (I. ábra C.) s ez utóbbi most már oly szilárdan zárja el az ék előtti nyílást, hogy az ki nem szökhetik fészkekből, s a váltó-olló ebben a helyzetben az alsó működő részszel fölemeltek a legmagasabb állásba. A mint aztán a rudazat sülyedni kezd, a víz alulról gyakorol nyomást a kalapra, fellöki azt, s vele megy a tolóka is, s az ék, az ékfészkek ferden levágot részén lecsuszik, illetőleg a furó lezuhan.

A városligeti aztézi kut furásával a földfuro alsó vagyis működő részét tehát a furó, a tágitó és a váltó-olló képezte. Ezekhez adhatjuk még a furó és a tágitó közé iktatott furó rudat (V. ábra). Ez egy nehezebb vasrud, mely a működő rész súlyát növelte, s a rá erősített, ivalkabban meghajlított pántok által a működő résznek a függélyes iránytól való eltérését akadályozta.

A földfuro középső részét a rudazat képezi. A rudazat számos, a furólyuk mélységével egyenes arányban álló, négyzet keresztmetszű, felfel csavarral és akasztékkal, alul pedig anyacsavarral ellátott vasrudból (VI. ábra) áll. A városligeti artézi kútnál használt rudak hossza 11.5 méter. Sok helyütt vasrudak helyett előnyvel használtak fa rudazatot is.

Felső részét pedig az u. n. igazító-csavar (VII. ábra) képezi. A furás folyamatában ugyanis a furólyuk mindig mélyebb és mélyebb lesz, s ha e készülék nem használtatik, beállna az a pillanat, melyen túl a váltó-olló működése megszűnnék s a furás nem haladna; e készülék alkalmazása mellett azonban a létre jött kisebb mélységi különbségek kiegyenlíthetők egy bizonyos (mondjuk 1 méter) hosszis; mint a mely hossz felel meg a csavar még biztosan működő hosszának, a midőn az igazító csavar megkurtítván, 1, illetőleg 2, 3, 4 méter hosszú segédrudak iktattatnak be, mindaddig, míg egy teljes hosszúság ruddal való meghosszabbítás szükségbe nem áll.

A fentebbiekben megismerkedvén a földfurásnál az időszerűt használt eszközök vezetékesebbjeivel, átmegyünk a furási folyamatnak, a földfuro összetétele és szerszüksége rövid leírására. Ki levén jelölve a furólyuk mélyesztésének helye, kiszámítva a valószínű mélység, s ennek folytán a furólyuk átmérője, elsősorban is egy furó-aknát mélyesztnek, az akna középpontjába, azon helyre, hova az artézi kut tervezett, egy facső, az u. n. irányeső állítatik s erősített meg oly czébből, hogy mindjárt a furás kezdetén függélyes lyukat állithassanak elő; mert az artézi kut első föltétele a függélyesen s egyenesen haladó úr. Az akna felé pedig tornyos faalkotmányt emelnek, az u. n. furótornyot, melynek száját beszedkásszák s a furólyuk felett csapóajtókkal látják el, hol egyszersmind egy akkora lyukat is vájnak, hogy benne a rudazat kényelmesen mozoghasson. A furólyuk mélységével lépést tart annak kibélelése.

Tegyük fel, hogy a furólyuk már tetemesebb mélységű s a földfuro kúnn van. Mert a földfurot minden nap ki kell húzni a furólyukból, ha másért nem, a furó élesítés végett. A kihúzott eszközt pedig már sokkal hosszabb, hogy sem azt egy darabban félre lehetni tenni, azért mindig széjjel kell szedni, s a furónak a furólyukba való eresztésénél ismét összerakni. A földfuro működő részét, még kúnn összerakván úgy, mint azt az I. és II. ábra, illetőleg a III. ábra mutatja, egy kotel segélyével, melynek végén oly készülék van, hogy az m. akaszték megakadhatson, óvatosan a lyukba eresztik s végül a VIII. ábrában közölt furóvilla segélyével oly állásba hozzák, hogy a csavar még a csapóajtókon kívül marad s lehetséges lesz az első rudat a csavarok segélyével hozzá erősíteni. Ez meglévé, a fentebb említett fogó készülékkel ellátott kotel segélyével leeresztik a lyukba a mármost egy ruddal is megtoldott műszert mindaddig, míg a csapóajtóra tett furóvillán az akasz-

ték meg nem akad, mire a második furórudat is hozzá csavarják — s ezt mindaddig folytatják, azaz annyi rudat hoznak egymással szilárd összeköttetésbe, míg a furólyuk akkori mélységének megfelelő hosszura nem készítették el a földfurot; mi ha megvan, a legfelsőbb rud csavarát beleszárják az igazítócsavar alsó anyacsavarába, s össze van állítva a földfuro. — A földfuro széjjel-szedése megfordított sorrendben történik.

Össze levén így állítva a földfuro, megkezdődik a furás. E műveletnél a mozgató erő lehet ember- vagy gőzerő; a városligeti furásnál gőz működött. Hogy a műtét világosabb legyen, vegyük azt a pillanatot, midőn a furóemeltű hosszabb, t. i. erőkarja a mozgató erő következtében állása legmélyebb pontját elérte, akkor a teherkar, melyen t. i. a földfuro lóg, a legmagasabb állásban van, vagyis az éknek az ékfészkekbe beszorítása folytán a furó is emelve van.

A mint ezután a furó emeltű erőkarja emelkedik, illetőleg a teherkar sülyed, a váltó-ollón lévő kalapra a víz alulról gyakorol nyomást, azt s vele a tolókat fellöki, úgy, hogy az ék az ékfészkek ferdesíkán lecsuszad, illetőleg a furó lezuhanhat s végzi a furást, míg a tágitó ugyanekkor az oldalalakat vési. Ezáltal pedig a teherkar, illetőleg a rud s vele a váltó-olló kerete lassan sülyed, s midőn legmélyebb állását elérte: a felszínen álló furó-mester a kormányrudon balról-jobbra egy keveset fordít, hogy egyrészt az ék az ékfészkekbe szökhessek, másrészt hogy a furó a következő lezuhanásnál más helyre eshessen, s keverek lyukat állithassanak elő. E pillanat után az erőkar a mozgató erő következtében, lefelé húzzatik, míg ellenben a teherkar s vele a rudaza felfelé halad. A víz a kalapra felülről gyakorol nyomást, azt s vele a tolókat lenyomja, s kényszeríti az éket az ékfészkekben maradni, minek folytán az a működő részt is felemeli a legmagasabb állásba, hogy onnét a földfuro sülyedésekor lezuhanhasson s végezze a furást. A furónak ily módon való felemelését és leejtését mindaddig folytatják, míg a furó élesítése szükségessé nem válik, és a furólyuk alján lévő víz a furás folyama alatt képződött iszap és törmelék folytán annyira el nem rondítottik, hogy eltávolítása kívánatossá lesz, a mikor a földfurot széjjel szedik, illetőleg a furólyukból kivonják.

A furás közben képződött iszapnak a furólyukból való eltávolítására a tisztító cső (IX. ábra) szolgál. Ez egy, vaslemezből készült, a furólyuk átmérőjénél valamivel kisebb henger, melynek alsó részén befelé nyíló szelep (n) van alkalmazva, mely az iszapba való leeresztésnél benyílik s engedti az iszapot a hengerbe tödulni, a felhúzásnál ellenben bezáródik úgy, hogy a csőben lévő iszap ki nem folyhat belőle. A cső felső vége villa alakú vashoz van erősítve, melynek felső vége akasztékkal és csavarral látott el.

Mint mindenütt, így a földfurásnál is, a leglégiismeretesebb figyelem mellett is fordulnak elő oly kellemetlenségek és szerencsétlenségek, melyek sokszor a furás folytatását lehetetlenné teszik. Ilyenek: a furólyuk oldalainak beomlása, s ennek folytán a furó megszorulása; a furólyuknak a függélyes iránytól való eltérése vagy szögletes — nem kerek lyukak; furó törések stb.

Melyek közül, — még végül — csak az utolsó esetet akarjuk néhány szóval tárgyalni, mert ezek a leggyakoribbak. Leggyakrabban a furórud és pedig csavar törik le, ámbár a rud e része nagy gondal állítatik elé. Megtörténi ugyan, hogy más alkatrész is törik, így pl. a városligeti furásnál egyszer maga a furó törött el, de ez ritka eset. A furó-töréseknek a furólyukból eltávolítására is többféle eszköz létezik, melyek közül az u. n. horogfogó említjük meg, mint a melyet Zsigmondy ur is használt. Ez, — a mint azt a X. ábra mutatja — felül csavarral és akasztékkal ellátott rud, melynek alsó része horog alakú meg van hajva. E készüléket a furólyukból kihúzott rudazat végére erősítvén, a furólyukba eresztik, s aztán a kormányrud segélyével oda hatnak, hogy a letört rész a horogba akadjon; mi ha sikerült, a rudazatot óvatosan emelni kezdik, hogy a rud felső részén alkalmazott akaszték a horogban megakadjon, s ennek segélyével ki lehessen vonni a bent rekedt részt.

Ily eszközökkel, ily módon jött létre az a kút, mely hívatva van a városliget, fővárosunk e kellemes részét, minden tekintetben emelni, az a kút, mely egy magyar bányász műve, ki azt, a minden oldalról jövő lehangelő nyilatkozatoktól és kellemetlenségektől vissza nem

riasztva, létre hozta, mert élt benne az a földtanra alapított meggyőződés, mely őt kifáradni, vagy felülről visszatérni nem engedte: hogy művének sikerülnie kell; az a kút, mely világnevezetesség és nemzeti büszkeségünk, mert az ismert artézi (fúr) kutak közt a legmélyebb és mig kiömlő gyógyhatású ásványos vizével a szenved emberiségnek fog használni, addig a tudománynak oly becses adatokkal szolgált, melyek Magyarország földtani viszonyainak megismerésénél lényeges szerepet játszanak.

Halaváts Gyula,
m. k. geolog-gyakornok.

Irodalom és művészet.

Endródi Sándor költeményei. Új kötet. Kiadta a Petőfi-társaság. A fiatal költőt, whose alig egy év lefolytával ez második köteté, noha régebb írottak is vannak benne, a természetlenség vádjára nem érheti; ámbár kérdés: arányban áll-e belső természetével; arra igen sok benne a reflexio, nagy a hajlam a kételyre, majdnem a nihilizmusra. Jelen kötetében tulnyomó az elbeszélő tartalom; négy nagyobb költői beszélyen kívül, a kisebb költemények egy nagy része is az elbeszélés felé hajlik, a nélkül, hogy beszély, ballada vagy románcz volna.

Általában Endródinékné kevés érzéke van a műfajok tisztasága iránt, — a mi pedig hiba, mert a műfajok nem az esztetikusk és kritikusk chablónjai, hanem a költészet természetében fekszenek; nagy tehetség szétörötheti korlátaitak esetenként, mint ez néha Endródinékné is sikerül, pl. A Nász (193) címűben — de állandó félretételük megboszulja magát. A tiszta lyrai hang Endródiékné kötetében még ritkábban hangzik föl, mint az előbbiben. Néha mégis, mint a Vándorodalokban (kivált a II. és III. sz.), a „Feledezt dal”-ban (221.) tisztán csendül meg, szinte úgy az ódai hang, pl. a „Fölpuha vánkossodól” (198 l.) kezdetűben; vagy az elégiái, melyre Endródiékné előbbi természeté leghajlandóbb, pl. a Valás (158), Sápados úr gyáva lelkiismeret! (160) címűekben. Egy-két genre-ja is sikerült, mint a Mária Nepomucéna (50 l.). Leggyöngyöbbek a nagyobb költői beszélyek: *Alkony* (52–90 l.), *Henrik* (130–153), *Szerelomból* (164–187), melyekben erőteljes mese, jellemek helyett határozatlanul szétfolyó kodalok, a nyelvben dagály vallanak arra, hogy a költőnek nem ez a tere. Legjobb köztök a *Balaton túndere* (29–41), mely legalább magyaros, tárgyban s előadásban. Általában okajtanak, hogy Endródiékné több lenne a nemzeti szellem, s világtájdalmassága is (mint a Petőfié) olykor a hazajelen keserűség mezébe öltöznék. Egészben véve jelen kötetét haladásnak nem mondhatjuk az elsőhöz képest; bár visszacsésnek sem. Fiatal tehetségnek helyt állani nem szabad. A kötetből mutatványt mai számunk közül. A kiállítás, mint a Petőfi-társaság többi kiadványaié, csinos, tömött, pazarlás nélküli. A tizennégy ives kötet ára 2 firtal azonban egyiké drága.

A **Kisfaludy-társaság** könyvkiadó bizottsága számba vette ama műveket, melyeket a jövő évben a vállalat pártfogói számára kinyomatni óhajt. Ezek: a „*Dérnyé naplója*,” (ez érdekes emlékirat a régi magyar színésztöről és társasátról, sajtó alá rendezi Törs Kálmán); *Beithy Zsolttól* rajzok gyűjteménye; *Gyulai Páltól* dramaturgiai dolgozatok, köztük a „*Bánk-bán*” elemzésének meg bővített átdolgozása, végül *Gyöngy Vilmos* fordításában jeles svéd költők anthológiája.

„**Az országos képtár kiválóbb művei**” czime alatt megjelent *Pulsky* Károlytól egy nagyobb mű első füzeté. Egészben tíz kép van benne ismertette: mind válogatotat mű az olasz, vliam, holland és spanyol iskolákból. Mennél ritkábban akadnak irodalmunkban műtörténi dolgozatokra, annál öröndesebb jelenségnek kell tartanunk olyan könyvet, minő az itt bemutatott. És annál inkább öröndetünk épen ennek, mert a szakszerű kutatás színvonalán álló íróval ismerkedünk meg benne, a ki nemcsak szakszerűen, de élvezetesen is ír, aki mikor finom érzékkel a festmények szépségeire figyelmeztet, mikor a mester egyéni sajátosságait jellemzi és továbbmenve, széles történeti látókörről az egyes művészeti iskoláknak összefüggéséről az egész kor közművelősi

szeretünk haladása csakugyan szívükön fekszik, hagnak fel azzal a dédelgető hanggal, melylyel a zűnéseket meg gyarlósaigaikban is kényeztetik. — Mult szerdán *Bereczik Árpádnak* került szíre egy egy-felvonásos vígjátéka: „A közügyek,” s derült hangulatban tartá a közönséget mulatságos alakjaival és jeleneteivel.

A népszínház megnyitásának három éve e hó 15-én mult el. Ez idő alatt 1056 előadást tartottak. Ebből népszínműre esett 396, operettre 359, operára 5, látványosságra és boházra a többi. Legtöbbször kerültek szíre: „S rogoff” (53), „Falu roszta” (51), „Kornellli harangok” (46), „Kapitány-kisasszony” (38), „Sárga csikó” (36), „Toloncz” (34), „Dráma a tenger fenekén” (32), „Kisasszony feleségem” (32), „Kolumbusz” (32), „Koziki” (32), „Melulina” (31), „Utazás a föld körül” (28), „Vereshaju” (28), „Tündérlak” (20). Soldosné játszott 337-szer. Írói díj fejében fizett a népszínház 43,422 frtot. Ebből magyar írónak: 34,225 frtot, francia írónak: 7922 frtot, német írónak (Genée) 1975 frtot. A színházban ez idő alatt 1,112,000 néző fordult meg.

A **Műcsarnok őszi kiállítása** e hó 16-án nyílt meg, vagy tíz nappal később, mint előgesen tervezték. E késedelmet *Zichy Mihály* nagyhírű képe a „*Démon fegyverei*” okozták, egész időjá követvén a viszontagság, melyből oly sok jutott osztályrészeül, noha még sehol sem volt kiállítás. Erős politikai vonatkozásai kiterjednek a szlav testvéreket szabaddító czárra, a német egység megalkotására, a római pápára, és személyenként is feltünteték Gket, a romlás, a halottak és koponyák torlaszainak ormain. A párisi világtárlaton tehát nem engedték meg kiállítását, s a magyar osztály elvesztette egyik legvonzóbb darabját. A műcsarnok lépéseket tett, hogy itthon ismerje meg a közönség. Az óriás terjedelmű kartont után is indította Zichy, de lassan jött, s Bécsben meg is akadt. Ezáltal itthon szintén emelkedtek föl egyes — elhangzó — tiltakozó szavak a kiállítás ellen, de végre is a sokat emlegetett kép megjött, s ki van állítva a díszteremben. Sokan és nagy érdeklé nézik a geniális művet, mely szátrával és nagy találékonyással csoportosítja össze a humánusnak hirdetett XIX. század legújabb eseményeit. A kép már volt ismertette lapunknak akkor, mikor a párisi kiállítás elzártak előle. De még lesz alkalmunk szólni föle, valamint a kiállítás többi műtárgyairól is. A termék tömve vannak képekkel s szobrokkal. A külföldi művészek közül Blaas Gyula, Russ Róbert, Hellrath, Weber, Carabain, Kutz, Mali, Hagen, Ruben, Horst, Hacker, Zeitz, Ender, a magyarok közül Ligeti, Lotz, Than, Székely, Markó, Pállik, Brodszky, Molnár, Huszár s mások jelesen vannak képviselve; azonkívül több becses arany és ezüst díszmű látható itt, melyek Blaskovics Ernő ur „*Kincsem*”-jének nyeregműtárgyait képezik. A kiállítás naponként reggeli 9 órától esti 4 óráig látható. Bemeneti díj 50 kr, ünnepek és vasárnap délután 20 krajczár. A katalogus ára 10 krajczár.

Sir **Ali arcképe** és még valami. A „*Magyar Hírlap*” czimű napilap egy idő óta szintén közöl képeket, melyek meglehetősen fakó és durva lenyomatban látnak napvilágot. Ezt a dolgot természeté hozza magával, mivel a napi lapok sietős és többnyire éjjel történő nyomtatása a kevésbé finom, simítatlan papír és rosszabb festék még az esetben is eldurvítaná a lenyomatot, ha módjában lenne művésziabb kivitelű metszetekről vagy elchekről eszközölni a nyomtatást. Ezért van, hogy a külföldi legnevezetesebb képek lapok is nem nap, hanem hetilapok, melyeknél idő van a kiállításra, nyomtatásra, papírsimitásra stb. szükséges nagyobb gondot fordítani. Fölhasználnak az alkalmat ezébe elmondására, mivel a „*M. Hírlap*” egy utóbbi számában lapunk képeivel is foglalkozik s azt mondja, hogy Sir Alinak az arcképe a hitelesebb, melyet ő közölt, s nem „a régi jóhiteli Vasárnapi Ujság”-é, mert ő — ugymond — a „*Graphic*” után közölte a magáét, a mely lapnak nagy pénzen küldött sajtó levelezője és rajzóla van Afghanistanban. (Mellesleg megjegyezzük, hogy a „*M. Hírlap*” által közölt arckép nem a „*Graphic*”, hanem a „*London News*” után készült. Lásd „*L. News*” okt. 5-ik szám. — Elismerjük, hogy az

Ha határozottan meg akarja... 10 krajczár...

HIRDETÉSEK.

Kis- és nagy... 10 krajczár...

Önműködésű varrógépek, rugó által mozgatva... BRENNER KÁROLY, bécsi utca, Deák-utca sarkán.

Magas fokú tüdővész... Nyujtsunk kezét a szerencsének! 375,000 bírod. márká vagy 218,750 ft

Állat-gyógyszerek... Kwizda János Ferencztől Korneuburgban cs. k. udv. szállítótól állat gyógy-készítményekre nézve.

Bank- und Wechselgeschäft in Hamburg... Kautmann & Simon, Vetele és eladás mindenféle államkötvények, vasúti részvények és köze-ösországyak.

Cs. kir. szabad. korneuburgi marhapor... Cs. k. szabad. üdítő nedv lovak számára... Blister, tapló, láptapó, könyörgumó, sarkbélbél, s keményedő mirigyek ellen.

Mindazok kik köszvény, csúsz és az ezen bajokból eredő bennszelést... 100 drb. 1.50, 2.00, 2.50...

Kwizda gyógykészítményei valódi minőségben kaphatók... Pesten: Török József gyógyszerész, király-utca 7. sz.

Figyelmeztetés: minden egyes... 50 kr. és fr. 1.25... 100 drb. 1.50, 2.00, 2.50...

Meglepően olcsó eladás!!! Csak 37 napig! A bekövetkező őszi és téli idényre! Ingven!! 25 ft bevásárlás után 1 angol színes v. fehér abrosz 10... 1 Crepp de Chine női nyakkendő. 60... 1 Princess-ruha.

Székesfehérvár, 1878. szeptember hó. Letári kivonat: Divatkele. azelőtt most... 5000 r. Marsalla... 123.000... 20... 10.000...

A bekövetkező őszi és téli idényre csak 37 napig... Csak 37 napig! A bekövetkező őszi és téli idényre csak 37 napig. 2000 drb. 18/4 angol plaid 22 ft helyett 5 ft 75 kr. 3000 méter téli gyapjuszövetek rőfje 5 ft 25 kr. helyett 2 ft 40 kr.

Cseplő-gépek tisztítással, 2, 3 és 4 vonóállat... Cseplő-gépeket 1 és 2 vonóállat, szalmarizáló és rósta-rósta vezéresség és próba-író mellett szállítunk.

Mössmer József rumburgi vászon raktára... Budapest, koronaherceg (uri) utca, 10. sz., a szibárus-utca sarkán.

szakosság. Gyomor-betegségeket... Gyomor-betegségeket... 12-ig; leveiben is. 4883

Valóban megnyugtató és jótékony hatással bír... WINKELMAYER J., Bécs, VI., Gumpendorferstrasse 159. sz. vagy Stumpergasse 13. sz.

A nagy tűzvész Lincolnban... 6 db. 10 db. britania-est... 6 db. 10 db. britania-est... 6 db. 10 db. britania-est...

Hajfonatokat... 1 db. 2 db. 3 db. 4 db. 5 db. 6 db. 7 db. 8 db. 9 db. 10 db. 11 db. 12 db. 13 db. 14 db. 15 db. 16 db. 17 db. 18 db. 19 db. 20 db. 21 db. 22 db. 23 db. 24 db. 25 db. 26 db. 27 db. 28 db. 29 db. 30 db. 31 db. 32 db. 33 db. 34 db. 35 db. 36 db. 37 db. 38 db. 39 db. 40 db. 41 db. 42 db. 43 db. 44 db. 45 db. 46 db. 47 db. 48 db. 49 db. 50 db. 51 db. 52 db. 53 db. 54 db. 55 db. 56 db. 57 db. 58 db. 59 db. 60 db. 61 db. 62 db. 63 db. 64 db. 65 db. 66 db. 67 db. 68 db. 69 db. 70 db. 71 db. 72 db. 73 db. 74 db. 75 db. 76 db. 77 db. 78 db. 79 db. 80 db. 81 db. 82 db. 83 db. 84 db. 85 db. 86 db. 87 db. 88 db. 89 db. 90 db. 91 db. 92 db. 93 db. 94 db. 95 db. 96 db. 97 db. 98 db. 99 db. 100 db.

